

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.4.16>

KRYTERIA, WSKAŹNIKI I POZIOMY KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI ZAWODOWYCH PRZYSZŁYCH POSTERUNKOWYCH POLICJI

Marharyta Zadorozna

aspirantka Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Charków, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-1814-7273

e-mail: margo.zakabluk@ukr.net

Adnotacja. Postanowienia artykułu naukowego podkreślają kryteria, wskaźniki i poziomy kształtowania kompetencji zawodowych przyszłych posterunkowych Policji. Przedstawiono analizę teoretyczną pojęcia „kryteria, wskaźniki i poziomy kształtowania kompetencji zawodowych”, „kompetencje zawodowe”. Ujawniono główną treść każdego z pojęć. Koncentruje się na cechach kształtowania kompetencji zawodowych przyszłych posterunkowych Policji w procesie studiowania dyscyplin specjalnych. Na podstawie przeprowadzonej analizy badań naukowych do kryteriów kształtowania kompetencji zawodowych przyszłych posterunkowych Policji wyodrębniliśmy następujące kryteria: poznawcze, komunikacyjne, operacyjne, osobiste.

Słowa kluczowe: kompetencje zawodowe; kryteria formacji; policjant rejonowy; wskaźniki formacji; poziomy wykształcenia, dyscypliny zawodowe.

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE POLICE OFFICERS

Margarita Zadorozhna

graduate student of Kharkiv National

University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-1814-7273

e-mail: margo.zakabluk@ukr.net

Abstract. The provisions of the scientific article cover the criteria, indicators and levels of professional competence of future police officers. Theoretical analysis of the concept "criteria, indicators and levels of professional competence", "professional competence" is presented. The main content of each of the concepts is revealed. Emphasis is placed on the peculiarities of the formation of professional competence of future police officers in the process of studying professional disciplines. Based on the analysis of scientific research, we have identified the following criteria for the criteria of formation of professional competence of future police officers: cognitive, communicative, operational, personal.

Key words: professional competence; formation criteria; district police officer; formation indicators; levels of formation, professional disciplines.

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ І РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Маргарита Задорожна

аспірантка Харківського національного

університету внутрішніх справ (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-1814-7273

e-mail: margo.zakabluk@ukr.net

Анотація. У положеннях наукової статті висвітлено критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції. Представлено теоретичний аналіз поняття «критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності», «професійна компетентність». Розкрито головний зміст кожного з понять. Акцентується увага на особливостях формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції у процесі вивчення фахових дисциплін. На основі проведеного аналізу наукових досліджень, до критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції нами виділено наступні критерії: когнітивний, комунікативний, операційний, особистісний.

Ключові слова: професійна компетентність; критерії сформованості; дільничний офіцер поліції; показники сформованості; рівні сформованості, фахові дисципліни.

Актуальність теми. Інтеграція вітчизняної освіти до європейського навчального простору передбачає вдосконалення та адаптацію виховного процесу, врахування критеріїв і стандартів вищої школи європейських країн. На сьогодні, відсутні валідні критерії та методики оцінювання сформованості професійної

компетентності майбутніх ДОП. Таким чином, використання у процесі фахової підготовки майбутнього спеціаліста у вищій школі апарату діагностування професійної компетентності, створеного з урахуванням специфіки професійної діяльності фахівця певної галузі, дозволить корегувати освітній процес й досягати високого рівня професійної компетентності.

Професійна діяльність поліцейського – широка галузь трудової діяльності, яка вимагає юридичних знань і навичок, необхідних для виконання вище зазначених професійних функцій у сфері захисту прав і свобод громадян. Особливістю професійної діяльності майбутніх дільничних офіцерів поліції є виконання службових задач в складних (іноді – екстремальних) умовах, перебування у злочинному середовищі, затримання озброєних злочинців. Особливістю професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції є специфічні умови діяльності даної сфери, що виражається в високій правовій культурі юридичного працівника цієї сфери.

Дільничний офіцер поліції – це посадова особа органів Національної поліції, на яку покладено виконання завдань служби дільничних офіцерів поліції та яку наділено повноваженнями відповідно до законодавства. Професійну діяльність дільничних офіцерів поліції можна розглядати як сукупність здійснюваних ним функцій і видів робіт, спрямованих на боротьбу із злочинністю та правопорушеннями, забезпечення правопорядку на адміністративній дільниці за допомогою певних методів і засобів.

Метою статті є конкретизація критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені (Про Національну доктрину розвитку освіти, 2002). Отже, фокус у підготовці майбутніх працівників Національної поліції повинен зміститися з процесу на результати та умови досягнення високого рівня професіоналізму.

Стан дослідження. Необхідно акцентувати увагу на те, що досліджень присвячених формуванню професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції дуже мало. Питання визначення критеріїв, показників та рівнів ефективності професійної діяльності розглядали в своїх дослідженнях Л. Бурдейна, С. Гончаренко, Н. Замкова, Л. Криворучко, Н. Логутина, С. Савченко, Т. Трегубенко, Н. Чабан, В. Черевко та інші. Проблемні питання професіоналізму та професійної компетентності вивчали Л.П. Алексеева, О. Борисюк, М. Васильєва, Є. Климов, А. Маркова, Л. Петровська, Л. Пляк, Л. Пуховська, С. Сисосва. Окремі питання професійної компетентності працівників органів Національної поліції розглядали Ю. Афанасьєв, О. Бандурка, О. Олексюк, В. Тюріна та інші.

Однак і на сьогодні тема основних характеристик сформованості професійної компетентності є не до кінця вивченою та актуальною.

Виклад основного матеріалу. В контексті даної наукової роботи особливої актуальності набуває питання про визначення науково обґрунтованих критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції, що є досить складним, оскільки важко оцінити їх кількісним вимірюванням.

Компетентність неможливо виміряти, оскільки не існує індикатору, який би міг вказати на величину даної якості. Тому багато вчених вважають, що оцінити таку властивість курсанта (студента), як компетентність, можна за допомогою сукупності її показників.

В академічному словнику української мови поняття «критерій» визначено як підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило (Академічний словник української мови, 2018: 349).

С. Гончаренко у педагогічному словнику роз'яснює поняття критерій, як (від. гр. засіб, переконання, мірило – показники, що поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішень про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез) (Гончаренко, 1997: 351).

С. Савченко (Савченко, 2004: 43) характеризує критерій як ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, визначення чогось; судження, оцінки якогось явища, а під показниками – ступінь її прояву, за яким можна судити про її сформованість і розвиток.

У нашому дослідженні ми дійшли висновку, що критерій – це набір ознак та властивостей явища, процесу, діяльності, які дають змогу оцінити його стан, рівень розвитку та функціонування.

Вибір критеріїв, насамперед, має відповідати наступним вимогам: кількість критеріїв повинна бути не великою, але достатньою для визначення сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції; система критеріїв має бути взаємопов'язана із феноменом професійна компетентність, відображати найбільш суттєві ознаки процесу формування професійної компетентності та визначати його реальний прояв в умовах діяльності; кожен окремий критерій повинний бути чітким, надавати якісну і кількісну характеристику.

У дослідженні Т. Трегубенко (Трегубенко, 2011: 56), яка досліджувала формування професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції у процесі фахової підготовки, виокремила мотиваційний, поведінковий і когнітивний критерії.

Л. Криворучко визначила наступні критерії сформованості професійної придатності майбутніх працівників органів внутрішніх справ до професійної діяльності: когнітивний, мотиваційний, вольовий, типологічний, регулятивний (Криворучко, 2005: 102-105).

П. Яременко визначив такі критерії сформованості професійної компетентності у майбутніх дільничних офіцерів поліції як-от, мотиваційний, фаховий, комунікативний та рефлексивний. Мотиваційний – наявність

інтересу та здатність до професійної діяльності; усвідомлене бажання майбутніх працівників досягти успіхів у професійній підготовці. Фаховий – професійні знання майбутніх працівників, практичні уміння, навички та досвід, що забезпечують ефективне виконання професійної діяльності; здатність швидко приймати рішення та нести за них відповідальність; спроможність до професійного саморозвитку. Рефлексивний – здатність до самореалізації та самовдосконалення.

На основі проведеного аналізу наукових досліджень, до критеріїв сформованості фахової компетентності майбутніх офіцерів поліції доцільно віднести: когнітивний, комунікативний, операційний, особистісний.

Критерії відображаються через показники. Показники – це складова частина критеріїв, що свідчать типовими і конкретними проявами найважливіших сторін оцінюваного явища.

Когнітивний критерій – характеризує володіння системою загальнонаукових, психологічних, соціально-педагогічних та інших спеціально-професійних знань, які необхідні майбутньому дільничному офіцеру поліції для реалізації професійних функцій при виконанні службових обов'язків.

Даний критерій характеризує розвиток професійного мислення майбутніх дільничних офіцерів поліції; знання нормативної бази, здатність до засвоєння знань та умінь, здобутих у процесі вивчення фахових дисциплін; уміння вирішувати типові та нестандартні професійні завдання та діяти в нестандартних ситуаціях. Показниками когнітивного критерію обрано засвоєння теоретичних і практичних знань, умінь та навичок. Методами діагностики когнітивного критерію є поточний та підсумковий контроль навчальної успішності, анкетування, спостереження, бесіда, тестування, експертна оцінка.

Комунікативний критерій – дозволяє визначити рівень сформованості у майбутніх дільничних офіцерів поліції вмінь здійснювати професійне спілкування, тобто ефективну взаємодію з різними категоріями осіб, здатність створити майбутніми правоохоронцями такої психологічної атмосфери, яка є найбільш сприятлива у тій чи іншій обстановці. Професійна діяльність поліцейських безпосередньо пов'язана з комунікацією. Показниками комунікативного критерію є уміння адекватно застосовувати прийоми рефлексивного і нерелаксивного слухання, уміння ставити питання; уміння психологічно стимулювати комунікативну активність партнерів; уміння психологічно правильно, ситуативно обумовлено, відповідно до субординації вступати у спілкування; уміння вирівнювати емоційне напруження у бесіді, долаючи психологічні бар'єри у спілкуванні; уміння сприйняти і зрозуміти те, що співрозмовник навмисно намагається приховати уміння обирати стиль спілкування відповідно до ситуації, прогнозувати реакції партнерів на власні комунікативні дії; уміння висловлюватися логічно і цілісно.

Операційний критерій – даний критерій характеризує володіння майбутнім фахівцем різними професійними діями, уміннями і навичками професійної діяльності. Даний критерій включає дозволяє визначити високий рівень фізичної та вогневої підготовки, уміння складати процесуальні документи, стійку психологічну готовність до виконання службових завдань, вміння аналізувати ситуацію та приймати швидкі, але правильні рішення. Накопичення майбутнім дільничним офіцером поліції практичного досвіду та формування у нього практичних умінь і навичок є необхідною умовою формування професійної компетентності, оскільки її розвиток відбувається при аналізі особистої діяльності, вчинків, поведінки. Операційний критерій характеризується вмінням майбутнього офіцера інтегрувати набуті вміння, знання та навички в обраній професії для ефективного виконання поставлених перед ним задач.

Показниками операційного критерію є уміння застосовувати знання при вирішенні ситуацій професійного змісту, спостереження, експертна оцінка, самооцінка.

Особистісний критерій – передбачає визначення сформованості професійно важливих якостей особистості та мотивації професійної діяльності, які впливають на якість виконання та результат професійної діяльності. Показниками цього критерію є рівень сформованості професійно значущих якостей, а саме висока працездатність, відповідальність, дисциплінованість, пунктуальність, доброзичливість, уміння професійно мислити, гнучкість мислення, спостережливість, витриманість, врівноваженість; усвідомлення значущості своєї діяльності; прагнення до підвищення професійної компетентності, самореалізації та саморозвитку. Оцінка професійно важливих якостей майбутніх дільничних офіцерів поліції визначає ступінь сформованості професійної компетентності: це готовність до виконання професійних завдань, прогнозування майбутнього застосування необхідних їм навичок та здібностей, використання тактично-спеціальних навичок, здатності реалізовувати отримані знання та вміння, які необхідні в процесі професійної діяльності. Засобами діагностики виступають спостереження, анкетування, самозвіти, експертна оцінка, психологічне тестування.

Зазначені критерії та показники сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції ґрунтуються на основних засадах системного підходу та структурно поділяються на три умовні групи: критерії й показники умов, процесу та результативності, що дає можливість аналізувати сформованість професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції одночасно як процес, так і як результат.

Таким чином, можна стверджувати, що обрані нами критерії дозволяють визначити сформованість професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції та проаналізувати їх професійну готовність до обраної професії. Таким чином, головною метою вищої школи сьогодення має бути підготовка офіцерів поліції, не лише як юристів, а й як особистостей, професіоналів. Необхідно наголосити, що специфікою їх професійної діяльності є виконання службових задач в екстремальних умовах, перебування у злочинному середовищі, затримання озброєних злочинців, що в свою чергу потребує сформованість теоретичних та практичних

умінь та навичок. Вважаємо, що необхідно створювати в сучасному освітньому процесі умови, які б сприяли формуванню у майбутніх офіцерів поліції професійної компетентності ще під час навчання у закладі освіти із специфічними умовами навчання.

Список використаних джерел:

1. Академічний словник української мови : Нова редакція. Том 4, 2018. 546 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 375 с.
3. Криворучко Л.С. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС до дій в екстремальних умовах. Наше право. 2005. № 4. С. 102-105.
4. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р.
5. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді у поза навчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору: автореф. дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.05. Луганськ, 2004. 21 с.
6. Трегубенко Т.В. Формування професійної компетентності майбутніх дільничних інспекторів міліції у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Хмельницький, 2011. 22 с.

References:

1. Akademichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Academic dictionary of the Ukrainian language]: Nova redaktsiia. Tom 4, 2018. 546 p. [in Ukrainian].
2. Honcharenko, S.U. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv. 375 p. [in Ukrainian].
3. Kryvoruchko, L.S. (2005). Udoskonalennia profesiinoi pidhotovky pratsivnykiv OVS do dii v ekstremalnykh umovakh [Improving the professional training of police officers to act in extreme conditions]. Nashe pravo. № 4. pp. 102–105. [in Ukrainian].
4. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity [On the National Doctrine of Education Development]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. [in Ukrainian].
5. Savchenko, S.V. (2004). Naukovo-teoretychni zasady sotsializatsii studentskoi molodi u poza navchalnii diialnosti v umovakh rehionalnoho osvitnoho prostoru [Scientific and theoretical principles of socialization of student youth in extracurricular activities in the regional educational space]: avtoref. dys. ... doktora ped. nauk: spets. 13.00.05. Luhansk. 41 p. [in Ukrainian].
6. Trehubenko, T.V. (2011). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh dilnychnykh inspektoriv militsii u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competence of future district police inspectors in the process of professional training]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Khmelnytskyi. 22 p. [in Ukrainian].